

PRIMERES PROPOSTES PER INICIAR

UNA TRANSICIÓ ECOSOCIAL DEL MODEL PRODUCTIU DE LES ILLES BALEARS

Document per a aportacions i esmenes pel III Congrés de la Societat Civil sobre Diversificació Econòmica

III CONGRÉS DE LA SOCIETAT CIVIL DIVERSIFICACIÓ

Organitza: FÒRUM DE LA SOCIETAT CIVIL

Col·labora: Colonya Fundació Guillem Cifre

COMITÈ ORGANITZADOR

Comissió executiva del Fòrum
Josep Benedicto
David Abril
Jaume Garau
Juan Calvo
Sandra Espeja

Grup de diversificació del Fòrum
Josep Valero
Beatriz Morales
Ferran Navinés
Jaume Garau
Maria Àngels Aguiló

Secretaria tècnica
Paula Martín
Juan José Suárez

Procediment per fer esmenes

Cada paràgraf del document està numerat.

Sobre cada paràgraf es poden fer 3 tipus d'esmenes:

A. De substitució (substituir una paraula o un paràgraf per un altre alternatiu)
B. D'eliminació (eliminar una paraula, frase o paràgraf)
C. D'addició (afegir una paraula o una frase al paràgraf corresponent)

En el cas que es vulgui fer una proposta sobre un punt que no existeix, afegir com a "Proposta nova" a l'apartat temàtic que escaigui.

Pregam fer arribar les esmenes en un document Word o Excel, assenyalant el paràgraf i el tipus d'esmenes a info@forumsocietatcivil.org.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ..... 6

1. ENCERTAR EL DIAGNÒSTIC..... 8
1.1. L'actual model turístic ja no ens assegura un benestar present ni futur
1.2. Les principals externalitats negatives generades
1.2.1. L'Indicador Sintètic Mediambiental (ISM) del Consell Econòmic Social
1.2.2. Més iniquitat en la distribució final de la renda dels factors productius (treball i capital)
1.2.3. La problemàtica de l'habitatge
1.2.4. La iniquitat en la distribució de la riquesa
1.2.5. La degradació dels serveis públics
1.2.6. La dependència alimentària i la pèrdua de sòl agrari
1.2.7. La pressió sobre l'aigua
1.3. El principal hàndicap: la solidesa del model
1.4. Una terra explotada pel mercat global, o un país que vol construir el seu futur?
1.5. Una transició condicionada per la crisi ecosocial

2. UNA PROPOSTA DE FUTUR..... 19
2.1. Cal una visió estratègica argumentada i factible de cap a on volem anar
2.2. El lideratge de les administracions públiques
2.3. La planificació estratègica
2.4. ...I la governança multinivell i democràtica

3. QUÈ VOLEM ACONSEGUIR AMB UNA TRANSICIÓ JUSTA?..... 23
3.1. Reduir el pes relatiu del turisme en la configuració del model econòmic de les Illes
3.2. Fomentar la diversificació productiva a partir de la seva realitat actual
3.3. Frenar l'especulació immobiliària i avançar en resoldre les necessitats d'habitatge
3.4. Fer polítiques de formació per a la transició
3.5. Fer de les polítiques de Recerca i Innovació, un element transversal per impulsar la transició del canvi de model productiu.
3.6. Millorar les condicions de vida de la majoria de la població
3.7. Actuar en la millora del medi ambient
3.8. Avançar en la igualtat de gènere

4. PODEM FINANÇAR UNA TRANSICIÓ JUSTA?..... 35
4.1. Recursos des de les Illes Balears
4.2. Recursos a negociar des de l'estat
4.3. Recursos a negociar amb la UE
4.4. Creació d'un Fons d'Inversió per a la transició
4.5. Quins serien els costos de la transició?

5. A TÍTOL DE CONCLUSIÓ..... 40

BIBLIOGRAFIA 42

INTRODUCCIÓ

1 Diverses entitats del Fòrum de la Societat Civil i alguns partits polítics, han fet propostes per dissenyar un full de ruta que orienti cap aquesta necessària transició del nostre model productiu . Dels diversos documents consultats i dels debats sorgits a les jornades promogudes pel Col·lectiu Alternatives, on participaren les entitats que tenien aportacions escrites sobre com encarar aquesta transició, intentem aportar una visió sintètica, que ajudi a cohesionar el discurs col·lectiu del Fòrum de la Societat Civil, a la vegada que permeti posicionar al Fòrum respecte a les diferents propostes, diferents discursos retòrics, i també les sagnants i interessades inaccions dels actuals governants. Mentre ens diuen «que la mà invisible dels mercats» mou inexorablement l'economia, les mans visibles dels guanys s'incrementen acceleradament entre els nostres rics, els fons d'inversió estrangers i el conjunt del capital especulatiu, mentre que la majoria de la població cada cop s'empobreix més i les nostres Illes Balears són de cada vegada, un territori més degradat i més atacat en la seva autoestima col·lectiva.

2 Les Illes Balears afronten una crisi ecosocial en què conflueixen la dependència d'un model econòmic altament especialitzat en el turisme, l'elevat consum de materials i energia, la dependència de recursos i fluxos externs, la degradació del territori i dels ecosistemes, la crisi climàtica, la pèrdua de biodiversitat, les desigualtats socials i de gènere, la precarització de les condicions de vida i les dificultats creixents per garantir drets bàsics com l'habitatge, la mobilitat, l'aigua, l'alimentació, les cures o els serveis públics. El problema, per tant, no és únicament que el model actual distribueixi de manera desigual els beneficis del creixement, sinó que la seva pròpia intensitat material i energètica és incompatible amb els límits ecològics i amb les condicions futures de vida.

3 La crisi ecosocial té també una dimensió de desigualtat racial i territorial. Els impactes de la precarietat laboral, la crisi de l'habitatge, la manca de temps, la dificultat d'accés als serveis públics i la vulnerabilitat davant la crisi climàtica no afecten igual totes les persones. La transició ha d'identificar aquestes desigualtats i evitar que els costos de la transformació recaiguin sobre les persones i col·lectius que ja es troben en una situació de major vulnerabilitat.

4 Aquest document pretén oferir una visió global i d'aproximació, a la complexa problemàtica que suposa una transició de canvi de model productiu. Les alternatives sectorials no es poden realitzar de manera sostenible, sense tenir presents les interferències amb altres sectors productius, els recursos financers necessaris per fer-les factibles, ni obviar els costos humans i mediambientals relacionats. Una transició de canvi de model productiu obliga a pensar en una totalitat complexa i interrelacionada. Entendre aquesta dinàmica d'interrelació és el repte avui en dia més urgent. Perquè d'aquesta comprensió poden sorgir les propostes factibles per intentar fer una transició justa.

5 Les possibilitats de futur no estan obertes de manera il·limitada. La crisi climàtica, la degradació dels ecosistemes i la disponibilitat limitada i incerta d'energia i materials condicionaran les possibilitats de les economies insulars. Per això, una transició justa ha de preparar també la societat per a unes condicions climàtiques, materials i energètiques diferents de les actuals, reforçant la seva capacitat d'adaptació i autonomia.

6 Saber el què es vol aconseguir, com planificar fer-ho, quins instruments es posen a l'abast, quins marges de maniobra institucionals i financers es tenen, com ho fa seu la societat civil, si es pensa en l'interès de la majoria de la societat... són plantejaments genèrics que ja necessiten aterrar al camp de la proposta concreta. Aquest document vol ser un full de ruta argumentat sobre com encarar una transició cap a un model productiu més sostenible. No és un document d'objectius finals. Vol ser una porta oberta per a l'esperança, un incentiu per a la reflexió, un convit per a l'acció, i un clam contra la resignació cultural, dels que ens volen vendre que no podem fer res per canviar l'absurd de la nostra realitat actual.

1
ENCERTAR EL DIAGNÒSTIC

7 1.1. L'actual model turístic ja no ens assegura un benestar present ni futur.

L'entrada a una "fase de rendiments decreixents" del nostre model de creixement respecte a Espanya s'inicià ja a mitjans de 1985.

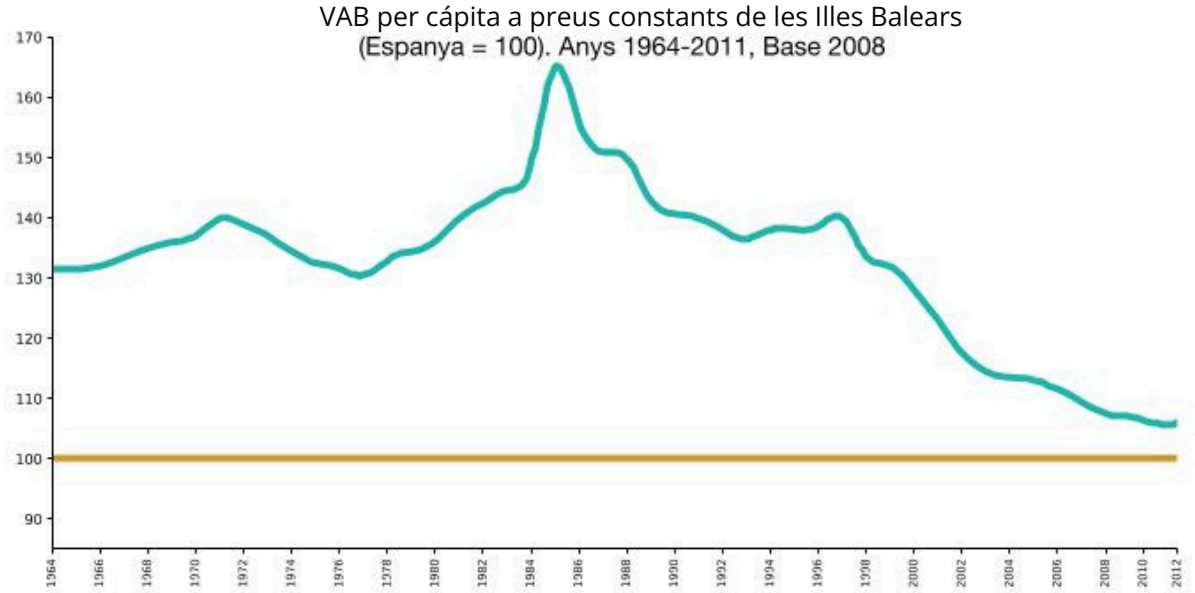

FONT: PLA DE CIÈNCIA, TECNOLOGIA, INNOVACIÓ I EMPRENEDORIA (2013-2017) DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS, PÀG 40.

8 És clar que el nostre model de creixement requereix un fort creixement demogràfic que no ha trobat una contrapartida corresponent en el creixement relatiu de la renda que s'ha generat per habitant.

9 L'estudi "El comportamiento de la productividad en España (1995-2022). Informe OPCE, diciembre, 2023" del Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE) reafirma la caiguda relativa del PIB per càpita de les Illes Balears des de 1995 fins al 2021 amb un -11,4%. Només Canàries, l'altre arxipèlag que igualment presenta una forta especialització turística, presenta també una taxa negativa però molt inferior (-4,2%). La resta de comunitats autònomes (CA) presenten creixements positius que van del 45,9% d'Extremadura fins a un mínim positiu del 19,2% de la Comunitat Valenciana.

10 Segons l'Informe de l'IVIE aquesta dinàmica relativa negativa de les Balears respecte a la resta de CA es deu, en una primera aproximació, a què les Balears són la comunitat autònoma que presenta, per al període 1995-2021, el creixement demogràfic més alt (47,1%), mentre en creixement acumulat del VAB (valor afegit brut) real amb un 35,7% se situa en la posició 13a d'entre les 17 comunitats autònomes. La diferència d'aquests dos percentatges és el que explica la seva taxa negativa del (-11,4%).

11 Per tant, la pregunta clau ací no és per què hem liderat el creixement demogràfic a partir de l'any 1995?, sinó perquè dècades de creixement econòmic i d'intensificació turística no han garantit unes condicions de vida dignes per al conjunt de la població i, alhora, han incrementat la pressió sobre el territori, l'aigua, l'energia, els materials, l'habitatge i els ecosistemes?

12 Justament l'informe de l'IVIE ens permet respondre a aquesta pregunta clau, en termes de la contribució de l'eficiència tècnica dels seus factors productius al creixement del VAB real en termes de mitjanes anuals, ja que el creixement real del VAB ha de ser igual a la suma dels creixements de les productivitats del treball, de la productivitat del capital i de la Productivitat Total dels Factors (PTF) (o residu de Solow entès com la "caixa negra de la productivitat dels factors", és a dir, la part de creixement del VAB real que no queda explicada ni per la productivitat del treball ni per la productivitat del capital).

13 És a dir, el creixement anual acumulatiu del VAB real a les Balears pel període 1995-2021 va ser de l'1,37%. Aquesta taxa s'explica per la suma de les contribucions de la:

– Productivitat del treball del 2,07% (la segona més alta per CA)

– Productivitat del capital del 0,99% (la cinquena més alta per CA)

–Productivitat Total dels Factors (PTF) en què les Balears presenta la taxa més negativa en el conjunt de les 17 CA amb un (-1,70%), seguida per Canàries amb un (-1,32%). Per tant, la variable que determina amb un percentatge més elevat el creixement real del VAB a les Balears és el creixement de la productivitat del treball on les Balears és líder en aquest creixement per CA.

14 Aquest bon comportament diferencial a escala regional de la productivitat del treball de les Balears respecte a Espanya, es deu a la seva especialització productiva, basada en el turisme i la creixent terciarització de la seva economia, tal com s'ha explicat al Document Ocasional núm. 2605 del Banc d'Espanya.

15 De fet, comerç, transport i hoteleria, les tres branques que determinen l'especialització terciària de les Balears a través del turisme, són les que lideren actualment el creixement de la productivitat del treball, del capital i de la PTF de l'economia espanyola (Nou Atlas de la Riquesa a Espanya, 2026).

16 Per tant, la dada que més condiciona la dinàmica de creixement regional de les productivitats del treball i del capital a les Balears és la taxa de creixement de les estades turístiques, i en conseqüència, de la despesa turística. Així, pel període 2007-2017 s'aconsegueix un nou màxim d'estades l'any 2017, amb 116,5 milions i un factor de creixement 2007-2017 de l'1,34, i un nou màxim d'estades post-COVID el 2024 de 119,9 milions amb un factor de creixement 2020-2024 del 5,1.

17 En termes de despesa turística, això suposa un "xoc" d'increment de la despesa turística pel període 2007-2017 de 5.360 milions d'euros i per la recuperació post-COVID 2020-2024 de 18.188 milions d'euros, això sense comptar amb l'efecte multiplicador del turisme que s'ha estimat en l'1,4. No hi ha cap economia regional, ni cap de la mateixa especialització turística com és el cas de Canàries, que hagin gaudit d'un "xoc" de demanda tan important com el que han rebut les Balears al llarg d'aquests períodes de recuperació de la seva productivitat del treball regional.

18 De fet, la intensitat turística de les Balears en l'àmbit d'arxipèlags és la tercera més alta del món darrere de Verges i Caiman i supera a Canàries per un factor de l'1,6. (Manera, Navinés, 2018).

19 És, per tant, un model de creixement basat a mantenir un alt nivell d'intensitat turística per a garantir uns nivells raonables d'eficiència productiva, però que a la vegada no garanteix mantenir els nivells de benestar dels seus habitants, produeix un elevat consum de territori,aigua,energia,materials, infraestructures i mobilitat. Incrementa la vulnerabilitat davant la crisi climàtica, energètica i material. La diversificació econòmica ha de facilitar una paulatina política d'adaptació, resiliència i reducció del metabolisme material de les Illes Balears.

20 ## 1.2. Les principals externalitats negatives generades.

21 ### 1.2.1. L'Indicador Sintètic Mediambiental (ISM) del Consell Econòmic Social.

22 Aquest és l'únic ISM que tenim disponible a les Illes Balears, desglossat per illes, i que a més a més, s'està actualitzant any darrere any a la Memòria del CES.

23 Aquestes són les 6 dimensions i els 22 indicadors de l'ISM què son mesurables anualment (Memoria CES IB, 2024):

1. Resiliència climàtica
2. Transició energètica (Energies renovables)
3. Consum i qualitat de l'aigua
4. Gestió i circularitat dels residus
5. Gestió del territori i biodiversitat
6. Qualitat ambiental (Aire i mar)

24 Com es pot comprovar a la darrera Memòria d'aquest organisme, referida a l'any 2024 el valor inicial de la sèrie històrica de l'IES del CES és per a l'any 2019 del 44,9 i va millorar un 25,8% l'any 2020 que és l'any del Gran Tancament econòmic arran de la COVID amb un valor absolut del 56,5. A partir de l'any 2020 l'ISM absolut empitjora any rere any, i fins i tot el darrer any complert de la sèrie referit a 2022 l'ISM ja és pitjor al registrat l'any 2019. L'ISM millora una mica l'any 2023, però no hi ha dades a la Memòria del CES dels anys 2024 i 2025.

25 Per tant, tenim un ISM correlacionat amb els nivells d'intensitat turística de manera que a més intensitat turística pitjors registres de l'ISM, amb la qual cosa el medi ambient a les Illes Balears està fora de control si no reduïm la intensitat turística a aquest territori.

26 Tot això, l'evolució de l'ISM mostra una associació inversa entre la recuperació de la intensitat turística i la qualitat ambiental agregada. La curta sèrie disponible i l'alteració excepcional produïda per la COVID-19 no permeten, per si soles, establir una causalitat completa.

27 **1.2.2. Més iniquitat en la distribució final de la renda dels factors productius (treball i capital).**

28 La participació dels salaris en la renda regional era per l'any 2009 del 50,3% (al mateix nivell que Galícia i només per damunt de La Rioja, Castella i Lleó i Extremadura) i per l'any 2019 havia caigut al 47,9% (només per sobre de La Rioja, Castella-la Manxa, Extremadura, Castella i Lleó i Galícia). Aquesta caiguda de la participació dels salaris a la renda regional de les Balears, s'explica perquè els forts creixements del salari per hora treballada, són inferiors als forts creixements de la productivitat per hora treballada, el què permet incrementar el pes global de les rendes de capital, accelerant els factors d'iniquitat. Es passa d'un salari per hora treballada de 17,042€ el 2009 als 20,014€ el 2019, mentre la productivitat del treball per hora treballada és 33,884€ el 2009 als 41,8€ el 2019. Uns augments salarials que a la vegada, no són suficients per compensar les necessitats vitals de les persones assalariades, què cal recordar són la majoria de la població activa.

29 Fent referència al darrer estudi presentat per CCOO i elaborat per la Fundació Intercoopera, «Salari Balear de Referència. Una aproximació insularitzada»:

30 El salari mitjà a les Illes Balears l'any 2022 era de 1.500€ bruts en 14 pagues. Som la desena comunitat autònoma en l'import de la mitjana salarial.

31 Els salaris de referència calculats a l'estudi, com els mínims necessaris per a cobrir les despeses vitals de les persones assalariades per a cada illa són:

32 Si es considera l'Enquesta de Pressuposts Familiars (EPF) que té les dades pel conjunt de les Illes Balears, el salari de referència per a aquestes seria 1.983,26€ mensuals amb 14 pagues.

33

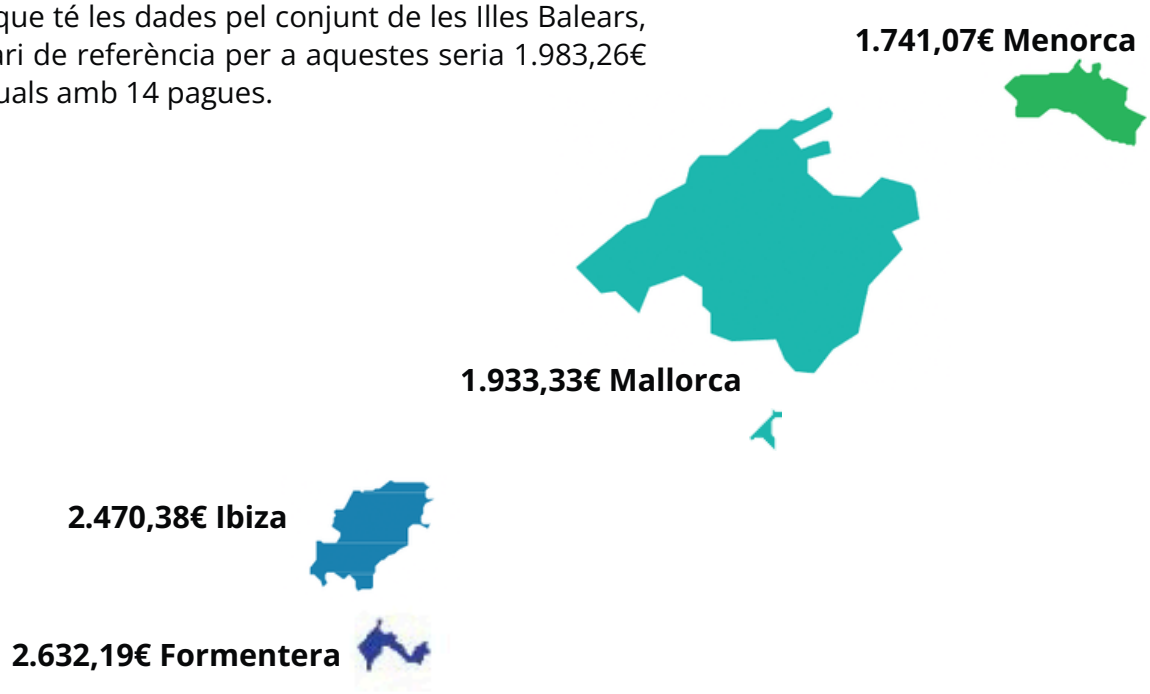

SOUS MENSUALS AMB 14 PAGUES.
FONT: SALARI BALEAR DE REFERÈNCIA. CCOO I FUNDACIÓ INTERCOOPERA

34 1.2.3. La problemàtica de l'habitatge.

35 La Memòria anual del CES dedica també un apartat a l'habitatge on es calcula l'esforç de les llars, en anys, per accedir a un habitatge de compravenda si es destina el 30% de la renda. La sèrie històrica del CES comprèn el període 2008-2023. Per l'any 2008 (darrer any del boom constructor abans de la Gran Recessió) a les Balears es necessitaven 45,1 anys, mentre a Espanya només 36,4, amb un diferencial negatiu per les Balears de 8,7 anys. Per l'any 2023 aquest indicador ha empitjorat per les Balears fins a arribar als 53,2 anys, mentre a Espanya ha millorat a 27,7 anys, per la qual cosa, el diferencial negatiu per la nostra comunitat autònoma ha augmentat fins als 25,5 anys, és a dir, un empitjorament que s'ha multiplicat gairebé per 3. L'any 2022 les treballadores i els treballadors de les Illes Balears amb règim de lloguer, destinen el 58% dels seus salaris a pagar l'habitatge, xifra superior a la mitjana d'Espanya que és del 43%.

36 1.2.4. La iniquitat en la distribució de la riquesa.

37 L'any 2019 les bones xifres globals de riquesa contrasten amb les de les llars amb risc de pobresa (el llindar és de 10,582€) i amb risc de pobresa extrema (el llindar és de 7.055 €). Som la cinquena comunitat de les 15 representades al Territori Fiscal Comú amb l'indicador més elevat de pobresa. Les llars amb risc de pobresa suposen el 21,9% de les llars de les Balears. Les de pobresa extrema, suposen l'11,8%.

38 En temes de persones, el risc de pobresa era de 238.696 persones (el 20,6% de la població) i el de pobresa extrema de 122.277 (el 10,55% de la població). L'índex de GINI que mesura la desigualtat, té un component molt alt tant en la renda bruta com la renda neta (0,4314 i 0,3913). Som la tretzena de les quinze comunitats, amb els índexs més alts de desigualtats socials.

39 Per entendre millor aquestes desigualtats, el Panel de Hogares de l'any 2019 també aporta dades del patrimoni brut, impost del patrimoni i la riquesa neta de les persones de les Illes Balears. El Patrimoni net personal de la nostra comunitat autònoma és un total de 73.264.388.570€. El 5% de les declaracions més elevades, acumulen el 86,9% del patrimoni net, i just el 2% més alt per si sols el 56,4%. Quan es creuen les dades de patrimoni i de renda des de l'any 2016 al 2019, els guanys del 5% més ric han incrementat un 7% el seu percentatge en la distribució de la riquesa patrimonial neta (immobles, actius financers, dipòsits bancaris...) i representen el 22,8% del conjunt de la distribució de la renda bruta personal. Aquesta població propietària d'aquesta renda i riquesa conjunta (44.262 persones) representa el 3,8% de la població de les Illes Balears.

40 Aquestes dades s'acaben d'actualitzar l'any 2022 per part del Nou Atles de la Riquesa a Espanya on es reafirma que: "Baleares tiene una riqueza media de 477.000 euros por hogar, frente a 382.000 euros para la media espanyola. Esto situa a Baleares como la segunda comunidad con mayor riqueza media (...) (y) alcanza un Índice de Gini de 0'748", que la situen com la més desigual en termes de riquesa, només superada per Canàries.

41

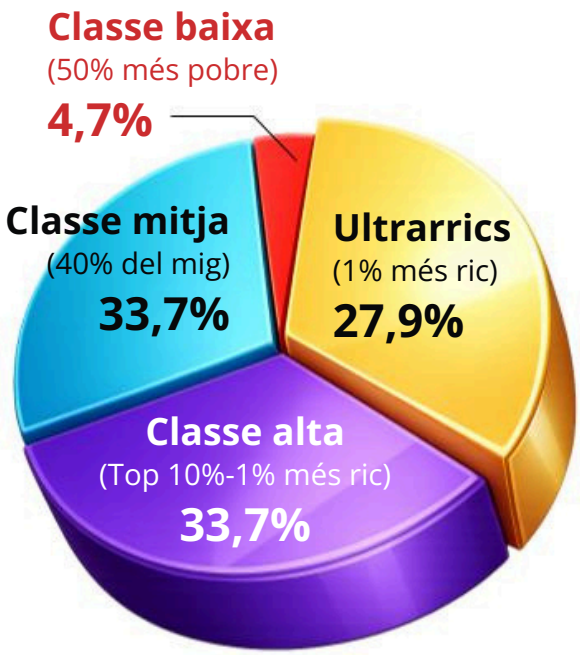

DISTRIBUCIÓ DE LA RIQUESA A LES ILLES BALEARS
FONT: NUEVO ATLAS DE LA RIQUEZA EN ESPAÑA (2026)

42 **1.2.5. La degradació dels serveis públics.**

43 Si tenim presents altres despeses fetes per les famílies per tenir accés a serveis bàsics que haurien de ser gratuïts, augmenta el nivell d'iniquitat. Dins aquest marc trobem els serveis públics que en lloc de ser gratuïts, suposen un transvasament de rendes des de les famílies al sistema de prestacions de serveis bàsics gestionats per empreses o entitats religioses. Així podem mencionar:

44 • Educació: Les quotes i altres despeses fetes als centres d'ensenyament concertat pel fet que més del 40 % de l'alumnat assisteix a aquest tipus de centres.

45 • Sanitat: L'assegurança privada en la sanitat: a les Balears un 37,8% de la població té una assegurança privada per l'atenció sanitària (una de les més altes de l'estat), amb quotes mensuals personals, familiars o empresarial

46 • La mobilitat: la manca d'una xarxa d'infraestructures públiques de transport àgils, suficients i eficients provoquen una despesa addicional forçada cap al vehicle privat, amb conseqüències negatives tant de pèrdua de recursos com de saturació de vies i contaminació.

47 1.2.6. La dependència alimentària i la pèrdua de sòl agrari.

48 A les externalitats anteriors cal afegir-hi una que rarament es comptabilitza: la pèrdua de capacitat de produir els nostres propis aliments. La quota d'autoabastiment alimentari de les Illes Balears se situa entorn de l'11,6%, i pujaria al 16,13% si no es comptabilitzàs la població turística. L'any 2008 s'estimava en un 25% i el 2016 ja havia caigut al 12%. Només Mallorca és autosuficient en patates, i Menorca, en llet.

49 1.2.7. La pressió sobre l'aigua.

50 L'aigua és un dels límits físics més clars del model actual. Segons els documents inicials del Pla Hidrològic 2028-2033, 51 de les 88 masses d'aigua subterrània de les Illes Balears (58,0 %) estan en mal estat, davant de 44 de 87 (50,6 %) al pla vigent. La situació és especialment greu a les Pitiüses: n'hi ha en mal estat 14 de les 16 masses d'Eivissa i l'única de Formentera.

51 L'extracció ja supera el que permet la planificació. Les Illes extreuen 179,7 hm^3 d'aigua subterrània l'any, un 11,7 % més del sostre de 160,9 hm^3 que el pla vigent fixa per al 2027. L'excés prové del consum dispers en sòl rústic (+32,7 % sobre la seva assignació) i del proveïment públic (+13,5 %). L'ús agrari és l'únic que ja se situa per sota del que el pla li reserva (−15,5 %).

52 Augmentar l'oferta no ha estat suficient. La producció d'aigua dessalada s'ha duplicat entre 2018 i 2025, però les reserves dels aqüífers han continuat baixant a totes les illes amb dades. El 2025 ha estat l'any més baix de la sèrie a Mallorca i Menorca, i a Eivissa la mitjana ha passat del 66,2 % al 36,0 % en vuit anys. Mentrestant, el subministrament urbà ha crescut un 10,6 % entre 2014 i 2024, la dotació per persona present a penes ha variat (249,6 litres diaris el 2014 i 246,7 el 2024) i les xarxes encara perden el 22,0 % de l'aigua: només 14 dels 66 municipis assoleixen l'objectiu del 17 % que el pla fixa per al 2027.

53 La qualitat també se'n ressent. 33 masses estan en mal estat per clorurs, que és l'indicador de la intrusió marina. L'any 2025, 98.452 habitants vivien en zones d'abastament amb aigua no apta per al consum, i 46.575 més en zones que encara compleixen la normativa però acumulen incompliments recurrents.

54 Tot això afecta els nivells de desigualtats, té repercussió en el menor grau de benestar col·lectiu i minva les possibilitats d'igualtat d'oportunitats d'una part significativa de la població. La transició ecosocial ha d'avançar també en la desmercantilització d'aquells béns i serveis imprescindibles per a la vida i en el reforç dels béns comuns i dels sistemes de gestió pública, cooperativa i comunitària.

55 ## 1.3. El principal hàndicap: la solidesa del model.

56 Sens dubte les Balears continuen liderant d'entre totes les comunitats autònomes, juntament amb Canàries, la rendibilitat del sector turístic. Això explica el principal hàndicap que tenim plantejat a l'hora de reivindicar la necessitat d'un canvi de model, prou justificat per totes les anàlisis citades a l'apartat anterior. En paraules d'Alenyà-Navinés (2010) : «Des del punt de vista de la teoria clàssica, aquest efecte autista que pateix les Balears respecte de les noves oportunitats de negoci que representen les noves tecnologies de la societat del coneixement i de la informació, és fàcil d'entendre si aquest fenomen s'analitza a la llum de la Tendència a la Igualació de les Taxes de Guany (LTITG), és a dir, les inversions de capital es canalitzen, via la competència de capitals i els processos de finançament que s'hi troben associats, cap a aquelles activitats que generen més beneficis.

57 Així, un dels elements claus que permeten visualitzar aquells aspectes institucionals retardataris del canvi tecnològic i del progrés tècnic en els països que pateixen processos de bretxa tecnològica, o fins i tot de retard tecnològic (falling behind), rau en el paper determinant que hi juguen les institucions financeres... Aquests comportaments retardataris per part del capital financer seran tant o més probables a mesura que les indústries tradicionals siguin capaces de perllongar en el temps uns certs marges de rendibilitat que siguin considerats acceptables per l'establishment, cas del turisme i la construcció»

58 ## 1.4. Una terra explotada pel mercat global, o un país que vol construir el seu futur?

59 Dintre d'una dinàmica de globalització econòmica i de rendibilitat de les inversions, les Illes Balears estan destinades a ser un camp d'inversions reproductores de l'actual model econòmic. Si sols s'imposa la lògica del lliure mercat, queda clar el futur que ens espera. Els nostres governants poden aspirar a gestionar els «beneficis» aparents i secundaris d'aquest model, fent ulls clucs a totes les seves conseqüències negatives, o bé intentar una correcció d'aquesta dinàmica, disminuint les externalitats negatives de l'actual model turístic, amb el foment d'una diversificació productiva, el combat contra les desigualtats socials i la millora dels Indicadors de la Qualitat del Treball (IQT's), la millor defensa possible del medi ambient i gestionar la complicitat democràtica de la majoria social.

60 Volem ser una terra sense arrels i eclèctica, que assumeix acríticament els valors econòmics i socials dominants, malgrat que això suposi la seva descomposició com a societat illenca vertebrada?, o volem ser una comunitat amb capacitat de poder decidir el seu futur, o com a mínim tenir vocació d'intentar construir-lo, a partir d'una visió integral de país econòmicament més racional, socialment més just, menys depredador mediambientalment, defensor de la nostra identitat nacional i cultural i amb una convivència més democràtica i participativa?

61 1.5. Una transició condicionada per la crisi ecosocial.

62 La transició de les Illes Balears s'ha de situar en el context d'una crisi ecosocial global que combina crisi climàtica, pèrdua de biodiversitat, degradació dels ecosistemes, dependència de combustibles fòssils, limitacions materials i energètiques, conflictes geopolítics creixents, augment del feixisme i creixents desigualtats socials i violències estructurals.

63 La crisi climàtica ja està modificant les condicions materials de vida i previsiblement ho farà de manera creixent. Sequeres, onades de calor, temperatures extremes, augment del nivell de la mar, incendis, inundacions, desertificació, pèrdua de sòl i impactes sobre la salut afectaran el territori, l'economia, les infraestructures i els serveis públics.

64 Per això, la transició ha d'incorporar simultàniament mitigació i adaptació. No basta reduir emissions: cal preparar la societat i el territori per a unes condicions climàtiques diferents de les actuals. I el mateix podria dir-se pel que fa a la disponibilitat energètica i de materials o a la desestabilització de l'ordre global, injust, racista i ecocida.

65 L'adaptació no és únicament una qüestió d'obra pública o d'infraestructures. Requereix reforçar els serveis públics, les xarxes comunitàries, els sistemes de cures, la sobirania alimentària, la capacitat local de producció, la disponibilitat d'aigua, l'autonomia energètica, la protecció dels ecosistemes i la capacitat d'organització col·lectiva davant situacions de crisi.

66

ELABORACIÓ PROPIA

2
UNA PROPOSTA DE FUTUR

67 ## 2.1. Cal una visió estratègica argumentada i factible de cap a on volem anar.

68 Més de dues terceres parts de la nostra societat ja té una consciència difusa que no podem seguir creixent com ho fem fins ara. VOX nega que hi hagi un problema. El Partit Popular ho remet a intentar reduir els efectes col·laterals del model, sense entrar a qüestionar el problema de fons. Però, la majoria social creu que cal aturar la saturació del model turístic, els col·lapses circulatoris, actuar enfront de les amenaces del canvi climàtic. Aquesta, però, no té encara una proposta visible de com fer-ho. És relativament fàcil dir el que ens agradaria què fos la nostra societat. Molt més difícil és demostrar com és possible aconseguir-ho. Especialment, si volem que sia econòmicament possible, socialment justa, mediambientalment menys agressiva, i al mateix temps, cohesionada, democràtica i participativa, d'acord amb un model de governança multinivell, del tot imprescindible amb la realitat d'arxipèlag de la nostra comunitat.

69 No és fàcil ni desitjable, imaginar una implosió de l'actual model a curt termini. Però sí que és factible plantejar una transició assenyada cap a altres paràmetres econòmics i socials dels actualment dominants. Fa falta una societat que així ho vulgui i una voluntat política per portar-ho endavant. Des del Fòrum de la Societat Civil emplacem els partits polítics, els sindicats i patronals, així com a les entitats cíviques i socials, a establir i consensuar uns mínims d'acords estratègics en la direcció d'aquesta transició que demanem, i que respectin i estimulin la participació de la societat civil en tot el procés de transició que ens fa falta.

70 ## 2.2. El lideratge de les administracions públiques.

71 La transició del canvi de model és un procés llarg i que ha de ser continu. Ha de poder conjugar i interrelacionar les diferents dinàmiques dels sectors productius i socials implicats. Necessita un lideratge fort i amb mitjans per exercir-lo, i això sols ho poden fer les administracions públiques. El govern autonòmic, els consells insulars i els ajuntaments, cadascun des dels seus àmbits competencials, han de poder anar en sintonia respecte a com impulsar aquest ambiciós projecte que ens correspon com a societat. Però aquest lideratge té quatre vessants:

72 - La primera implica coherència, esforç pressupostari i fiscal, en impulsar el sector públic cap als objectius de la transició garantint drets, regulant els mercats, planificant el territori, redistribuint recursos, reforçant els serveis públics i orientant la inversió cap a la reducció de les vulnerabilitats i al sosteniment de la vida.

73 - La segona una funció dinamitzadora i de suport al conjunt de la societat civil perquè s'impliqui en els objectius de la transició, i amb l'increment de la cultura participativa que suposa.

74 - La tercera que sia un lideratge democràtic, que fomenti i articuli la participació estable i descentralitzada de la societat civil en tots els processos de definició d'objectius, prioritats d'actuació, avaluació de resultats i possible correcció de mesures.

75 • La quarta, un paper actiu del sector públic com a inversor i emprenedor. Això vol dir finançar la recerca, utilitzar la compra pública com a instrument de política industrial i orientar la innovació cap als reptes socials i ambientals de les Illes, assumint els riscs que el capital privat no vol assumir.

76 ## 2.3. La planificació estratègica...

77 Un procés tan complex com la transició d'un canvi de model productiu, necessita una planificació estratègica que intenti fer-ho possible. Una transició amb objectius concrets a aconseguir en uns períodes de temps determinats. Una visió de conjunt que inspiri globalment tota l'acció de govern en cada legislatura. Una visió que només es pot aconseguir a partir de l'estudi científic de la nostra realitat econòmica, social i mediambiental actual, comprendre les seves dinàmiques internes, i a partir d'aquesta constatació, intentar incidir en les propostes de correcció de les tendències negatives i potenciar les fortaleses de diversificació detectades. Però cal crear els instruments per fer possible aquesta planificació estratègica. A parer nostre seria necessari:

78 • Crear per part del govern autonòmic una oficina tècnica de planificació i coordinació.

79 • Preparar el sistema estadístic de l'IBESTAT per donar suport a les necessitats informatives de l'oficina tècnica de planificació i coordinació. Aquesta informació, a més de les variables econòmiques i socials ja existents, hauria de poder elaborar indicadors fiables sobre escenaris climàtics, disponibilitat futura d'aigua, disponibilitat d'energia i materials, dependències externes, sobirania alimentària, vulnerabilitat dels ecosistemes, riscos territorials, vulnerabilitat social, capacitat d'adaptació de les infraestructures i capacitat de resposta dels serveis públics i de les xarxes comunitàries.

80 • Facilitar als consells insulars la seva participació en les tasques de planificació autonòmica i la seva coordinació en els treballs estadístics.

81 • Potenciar la informació desagregada per municipis, de tal manera que es puguin evidenciar les aportacions municipals al procés de transició.

82 • Garantir que les dades bàsiques de l'aigua (extraccions per massa d'aigua, subministrament i pèrdues per municipi, reserves hídriques i qualitat) es publiquin de manera periòdica, completa i oberta, i dotar de recursos estables les xarxes de control de les masses d'aigua.

83 Cada objectiu del Pla s'haurà de desplegar amb una línia de base, una fita temporal quantificada, l'administració responsable, el pressupost, les fonts de finançament, el calendari, la territorialització insular i municipal i els indicadors de resultat.

84 2.4. ...I la governança multinivell i democràtica.

85 La transició d'un canvi de model, sols és possible si la societat comparteix i participa en la dinàmica general de la transició. No és suficient en delegar la gestió política i pressupostària en les administracions. La transició és, en el fons, treballar per un projecte de país que ha de ser compartit per la majoria de la població, si vol arribar a bon port. Això arribarà si impulsem un canvi de cultura al conjunt de la societat. Per aquest motiu, la planificació estratègica no pot quedar-se amb una proposta tecnocràtica i de debat entre experts.

86 Per fer-ho possible, cal anar més enllà de les consultes públiques i del vot cada quatre anys, i promoure espais de participació deliberativa efectius, d'acord amb la normativa vigent i amb els principis de bona pràctica de l'OCDE: un propòsit clar, vinculat a decisions públiques; la representativitat i la inclusió de tota la diversitat de la població; l'accés a informació plural i contrastada; temps suficient per deliberar; la independència del procés respecte de l'administració que el convoca; la transparència; i la rendició de comptes, amb el compromís públic de les administracions de respondre a les recomanacions i d'informar del seu seguiment. Aquests espais han de ser continuats, no puntuals, i incorporar-se a la planificació sectorial (aigua, territori, energia, mobilitat, habitatge...).

87 Cal crear mecanismes de participació estable de la societat civil recolzada per les institucions legislatives i comptar amb el suport de les institucions legislatives en tot el procés de gestació, disseny, proposta, prioritats d'actuació, seguiment i correcció de cada passa de la planificació estratègica, que faciliti la possibilitat d'informar, però també de decidir, sobre les alternatives viables i de consens que es puguin presentar. A més de les administracions, les entitats de la societat civil tenen propostes i voluntat d'implicació. Dintre la mateixa societat civil també es viuen contradiccions sobre els objectius principals, les prioritats, ritmes d'aplicació...I cal trobar espais de diàleg per treballar consensos o gestionar els dissensos. Per aquest motiu proposem:

89 • L'aprovació de la Llei de la Societat Civil.

90 • La creació d'un Consell de la Societat Civil que es relacioni de manera formal i estructurada amb l'oficina tècnica de planificació i coordinació.

91 • La creació de Fòrums insulars de participació que es relacionin amb els consells insulars, per participar en el seguiment i decisions insulars, que afectin en el procés global de transició.

92 • Reactivació del model dels Fòrums municipals que es crearen a l'Agenda Local 21, i la seva adaptació als objectius globals del procés de transició i als ODS i Agenda 2030.

93 • Disposar de recursos tècnics i pressupostaris per activar aquests organismes de participació ciutadana.

94 • Els espais de participació haurien de gaudir dels plantejaments contemplats en el projecte de Llei de la Societat Civil que promou el Fòrum. També caldria habilitar espais de participació als sectors socials que tenen dificultats estructurals per participar en les xarxes socials reconegudes.

95 • Garantir la transparència i la rendició de comptes de les administracions públiques competents, d'acord amb la normativa vigent, amb informació pública, periòdica i comprensible sobre el compliment dels seus objectius i obligacions.

3
QUÈ VOLEM ACONSEGUIR AMB UNA TRANSICIÓ JUSTA?

96 La finalitat de la transició és pensar l'economia de les Illes Balears per a les persones que hi viuen els 365 dies de l'any i augmentar la seva prosperitat dins els límits ecològics i socials del territori. L'èxit no s'avaluarà només pel PIB ni pel pes relatiu d'un sector, sinó mitjançant un quadre d'indicadors que inclogui la renda disponible mediana, l'accés a l'habitatge, la qualitat del treball, els serveis públics, les emissions, l'aigua, l'energia, els residus, seguretat alimentària i més graus de soberania econòmica, el benestar resident i l'equitat intergeneracional. A la vegada cal pensar a rebaixar els nivells de consum innecessaris, tenint en compta les activitats necessàries per sostenir la vida, activitats que poden transforma-se per reduir-ne els impactes i activitats que, per la seva intensitat material, energètica o territorial, han de reduir-se o desaparèixer progressivament, ja que vivim a les Illes Balears per sobre de les possibilitats físiques globals del nostre territori i del planeta.

97 El sistema haurà d'identificar també els recursos públics i territorials necessaris per sostenir cada nivell d'activitat, de manera que l'augment de l'activitat econòmica no es confongui amb un augment net de prosperitat.

98 Això implica:

99 ### 3.1. Reduir el pes relatiu del turisme en la configuració del model econòmic de les Illes.

100 Cal reduir la pressió turística total i, especialment, els pics de pressió als territoris i temporades que superin els llindars de capacitat ecològica, social i infraestructural, inclosa la reducció del volum absolut quan sigui necessària. Vegeu les propostes del 1er Fòrum de la Societat Civil dedicat al turisme.

101 - Reduir places turístiques i l'oferta complementària, obsoletes. Aturar l'oferta turística de noves places.

102 - Controlar els fluxos d'entrada i sortida de les Illes Balears atenent no només la capacitat física de ports i aeroports, sinó els límits climàtics, energètics, ambientals i territorials i les necessitats de la població resident.

103 - Aturar qualsevol ampliació d'infraestructures destinada a incrementar els fluxos turístics i revisar la funció i dimensió de les infraestructures existents d'acord amb els escenaris climàtics, els límits ecològics, la disponibilitat d'energia i materials i les necessitats futures de la població. Les infraestructures públiques s'han d'orientar prioritàriament a garantir serveis essencials i resiliència territorial.

104 - Reduir i controlar l'entrada de vehicles de no residents, aportant estudis reals de capacitat de càrrega de cada territori insular.

105 - Posar un topall al nombre de cotxes de lloguer que puguin circular i als estocs de les empreses de lloguer de vehicles, especialment en temporada alta.

106 • Incrementar l'impost de turisme sostenible (ITS), de manera flexible i amb vocació de desestacionalitzar i reduir la pressió humana en temporada alta. La fiscalitat turística ha de funcionar com una eina de reducció de pressions, redistribució i transició. Els ingressos derivats de l'activitat turística han de contribuir a finançar l'adaptació climàtica, els serveis públics, la restauració ecològica, l'habitatge públic i cooperatiu, la mobilitat col·lectiva i altres polítiques de transició ecosocial. El mínim anual de les reserves d'aigua subterrània coincideix amb la punta de pressió humana: el 2025 es va registrar l'agost a Mallorca i a Menorca i el setembre a Eivissa.

107 • Cal reduir progressivament les activitats socialment innecessàries o ambientalment destructives i reorientar treball, capital, materials i energia cap a activitats necessàries per sostenir la vida: cures, alimentació, habitatge, rehabilitació, restauració ecològica, serveis públics, reparació, manteniment, mobilitat col·lectiva i producció local.

108 • Reduir la jornada del treball assalariat i augmentar el treball en favor de la comunitat reduint les activitats turístiques.

109 ### 3.2. Fomentar la diversificació productiva a partir de la seva realitat actual.

110 • Reconèixer el sector primari com a sector estratègic, amb un objectiu explícit i avaluable: duplicar la quota d'autoabastiment alimentari fins al 25% l'any 2035 i augmentar el pes relatiu del sector agroalimentari en el PIB.

111 Per assolir-ho cal:

112 – Adoptar l'agroecologia com a model de referència de la transició agrària de les Illes.

113 – Garantir l'accés a la terra, que és avui la primera barrera d'entrada: creació de bancs de terres públics i d'explotació cooperativa, amb inventari municipal obligatori de terres públiques i de terres abandonades.

114 – Recuperar la figura de les zones d'alt valor agrari prevista a la segona Llei agrària de les Illes Balears.

115 – Estendre el model dels parcs agraris i promoure bones pràctiques de gestió agrària dins les àrees protegides.

116 – Abordar el relleu generacional.

117 – Recuperar i finançar les infraestructures col·lectives que fan viables les explotacions petites i mitjanes.

118 – Donar suport decidit al cooperativisme agrari i a les fórmules d'economia social al camp.

119 – Elaborar una Estratègia Alimentària de les Illes Balears que integri producció, transformació, distribució, compra pública i consum, amb objectius quantificats i calendari, i dotar-la d'un òrgan de governança (un Consell Alimentari de les Illes Balears) amb participació del sector productor, la transformació, la distribució, el consum organitzat, la comunitat educativa i sanitària i l'administració, articulat amb consells alimentaris municipals i insulars.

120 – Garantir l'aigua per a l'activitat agrària, que és l'únic ús que ja extreu dels aqüífers menys del que li assigna el Pla Hidrològic, i executar les mesures de regadiu amb aigua regenerada previstes al Pla.

121 • Mantenir i incrementar el sector industrial de les Illes Balears. Augmentar el seu pes relatiu en el PIB. A més d'ajudar a mantenir les indústries que resisteixen a la nostra comunitat autònoma, cal impulsar l'economia blava regenerativa, les indústries vinculades a l'economia circular i al reciclatge, la indústria alimentària, la biotecnologia. Promoure un teixit industrial lligat a les noves tecnologies de l'aigua que doni resposta als reptes hídrics actuals de les Illes, fomentant la creació d'empreses en àmbits com: sensors i sistemes de control de les extraccions i dels nivells dels aqüífers; millora de la qualitat de l'aigua d'abastament; analítica i control de la qualitat de l'aigua i prevenció de riscos; sistemes modulars de depuració i reutilització que permetin tancar el cicle de l'aigua; detecció de fuites i telelectura a les xarxes de distribució; i reducció del consum energètic de la dessalació i gestió de la salmorra.

122 • Fomentar l'activitat de la construcció cap a les tasques de rehabilitació d'habitatges, creació de refugis climàtics, adaptació dels habitatges al canvi climàtic i a l'estalvi energètic, construcció d'habitatge social, potenciar la construcció industrialitzada que sigui més sostenible.

123 • Fomentar els serveis dedicats a la recerca i innovació, l'educació, la salut, la cultura, els coneixements lingüístics i el foment de la llengua catalana, l'oci, l'esport, les cures personals... Augmentar la seva participació relativa en el PIB.

124 • Incrementar el pes del sector públic en la composició del PIB de les Illes Balears amb el foment de les polítiques de recerca i innovació, foment de l'economia social i solidària, educació, salut, serveis socials, cultura, impuls de la llengua catalana, oci i esport. Fer un esforç inversor en la planificació i desenvolupament del transport públic al conjunt de les Illes Balears. Utilitzar la compra pública alimentària, d'innovació, del foment del mercat social, o d'altres, com a instrument per a la transició.

125 • Establir el creixement de l'Economia Social i Solidària respecte del total de l'activitat econòmica com un objectiu estratègic per als processos de transició. El seu arrelament al territori (en capital, en propietat compartida i en llocs de treball no deslocalitzables), la seva pràctica quotidiana de la democràcia interna, la seva lògica de 'predistribució' i 'redistribució' més igualitària del repartiment del valor afegit generat per l'organització i la seva capacitat d'establir xarxes de cooperació són elements que reforcen radicalment la transició justa.

126 • Legislar perquè el turisme sigui un mercat tractor de capacitats independents. Diversificar no és afegir productes al turisme. És convertir part de la seva demanda i del seu capital en capacitats autònomes, exportables i arrelades al territori.

127 ### 3.3. Frenar l'especulació immobiliària i avançar en resoldre les necessitats d'habitatge.

128 A més de l'exagerada especialització turística, el model econòmic actual registra un elevat component d'especulació immobiliària, promoguda per grans tenedors i fons d'inversió, la majoria amb capitals estrangers, i que disparen els preus de l'habitatge i dels lloguers, en clar perjudici dels sectors més vulnerables de la població. Un 35% de la població de les Illes Balears viu en règim de lloguer, el percentatge més alt de tot l'estat. L'habitatge s'ha d'entendre com una infraestructura bàsica d'adaptació climàtica. Les polítiques públiques han de garantir l'accés efectiu a l'habitatge sense discriminacions ni segregacions. Cal prendre en consideració les propostes del segon Fòrum de la Societat Civil dedicat a l'habitatge. Per això caldria entre altres mesures:

129 • Prohibir temporalment la compra d'immobles als grans tenedors i als no residents, en funció de les necessitats reals dels habitants de la nostra comunitat autònoma.

130 • Declarar les Illes Balears, la seva totalitat, com a zona tensionada, als efectes de l'aplicació de la llei estatal d'Habitatge i limitar les pujades màximes dels lloguers.

131 • Prohibir en sòl rústic la construcció d'usos no vinculats a l'activitat agrària. S'exceptuen les edificacions i instal·lacions al servei d'una explotació agrària inscrita i en actiu.

132 • Ordenar la implantació fotovoltaica amb un ordre de prioritat vinculant. Excloure expressament les instal·lacions en regadiu i en zones d'alt valor agrari.

133 • Destinar més recursos a la construcció d'habitatge públic i la seva destinació al mercat de lloguer protegit.

134 • Afavorir mesures fiscals per posar al mercat de lloguer els habitatges buits, així com la cessió per la via de convenir o concertar durant un temps, els habitatges buits per destinar-los al lloguer protegit.

135 ### 3.4. Fer polítiques de formació per a la transició.

136 La formació i qualificació són un pilar imprescindible en la diversificació del nostre model productiu per a que sigui sostenible. La transformació de les ocupacions farà necessari una adaptació de les competències dels i les professionals que s'han de tenir en compte en el procés. Per això un sistema públic de formació i qualificació ajustat a les noves necessitats és primordial.

137 Actualment, l'infrafinançament de la UIB i l'oferta insuficient de places públiques fan que molts estudiants s'hagin de traslladar a altres comunitats autònomes, recórrer a universitats privades o renunciar als estudis que volien cursar. És una barrera econòmica que selecciona per origen social i que s'agreuja per a l'alumnat de Menorca, Eivissa i Formentera. Mentrestant, creix la pressió per implantar universitats privades que competeixen amb la UIB per recursos públics escassos, com les places de pràctiques clíniques del sistema sanitari públic.

138 A la Formació Professional (Grau Bàsic, Mitjà i Superior) de les Illes Balears, el total d'alumnes s'ha incrementat en un 28,73% entre els cursos 2018-19 i el 2024-25. No obstant això, l'alumnat de centres públics ha crescut un un 25,02% mentre que el de centres privats ho ha fet en un 46,46%. Per altra banda, l'FP en línia/a distància s'ha convertit en un vector d'expansió privada. El seu creixement ha representat un 66,57% en termes globals. Si es desagreguen les dades, s'observa que en el sistema Aquestes dades reflecteixen el procés de privatització que està patint el sistema formatiu de les Illes Balears que suposa un repte afegit per a la diversificació. Es necessita un sistema de formació i qualificació públic, de qualitat i adaptat a la realitat del nou sistema productiu.

139 Per tot això proposem le mesures següents:

140 • Crear una xarxa pública de formació i requalificació professional, gratuïta, flexible i compatible amb la jornada laboral que prioritzi les persones treballadores més exposades a la pèrdua d'ocupació turística i l'automatització.

141 • Crear passarel·les d'ocupació amb els assalariats que perdin ocupació de les activitats turístiques i immobiliàries, facilitant la seva incorporació a altres activitats, especialment les que conformen el sector quinari, amb suport econòmic durant la transició.

142 • Reconèixer la universitat pública com a eix vertebrador de la transició:

143 – Incrementar el finançament basal de la IOB fins a convergir amb la mitjana estatal al 2030.

144 – Ampliar i equilibrar l'oferta de graus a totes les seus, especialment, i augmentar les places en titulacions d'alta demanda i les necessàries per un pla de transició.

145 – Reforçar les beques i els ajuts al desplaçament, amb gratuïtat de matrícula per als col·lectius vulnerables.

146 3.5. Fer de les polítiques de Recerca i Innovació, un element transversal per impulsar la transició del canvi de model productiu.

147 • Crear una conselleria de Recerca i Innovació, en rang de vicepresidència, que integri també les competències d'universitat i coordini i impulsi el conjunt del procés de les polítiques de desenvolupament d'R+D+I.

148 • Desplegar la Llei 7/2022, de 5 d'agost, de la ciència, la tecnologia i la innovació de les Illes Balears, i aprovar el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació que preveu, amb finançament plurianual garantit.

149 • Posar en marxa i constituir l'Institut de Recerca de les Illes Balears (IRIB), com a eina essencial per a la captació i manteniment del talent de la nostra comunitat autònoma. Dotar l'IRIB i l'IdISBa d'un règim jurídic específic, inspirat en el model dels centres CERCA de Catalunya, que els doni autonomia de gestió, amb l'objectiu d'arribar a 5,5 investigadors per cada 1.000 persones ocupades el 2030.

150 • Reactivar la planificació de l'Ecosistema de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears (ECTIB), orientada al suport de les polítiques públiques de les institucions de les Illes Balears i de les necessitats socials i econòmiques de la societat balear, amb la línia directriu de la sostenibilitat social, econòmica i mediambiental. En l'elaboració del Pla, s'ha de garantir la participació real de la societat civil. La planificació s'organitzarà per missions estratègiques de país, definides amb participació social: resiliència climàtica, gestió de l'aigua, transició energètica, sobirania alimentària, salut i cures.

151 • Les polítiques d'R+D+I haurien de suposar un mínim del 2% del pressupost de la comunitat autònoma l'any 2030, com estableix la llei de Ciència i fixar com a objectiu que la despesa total en R+D+I arribi com a mínim a l'1 % del PIB el 2030 i al 2 % el 2035, partint del 0,40 % actual, amb un full de ruta plurianual, mecanismes de seguiment i rendició de comptes davant el Parlament.

152 • Substituir el model de convocatòries puntuals i irregulars per programes estables, plurianuals i calendaritzats. Garantir el finançament estructural suficient dels centres acreditats amb segells d'excel·lència estatals (Severo Ochoa, María de Maeztu, instituts d'investigació sanitària) i crear un programa plurianual per a grups de recerca, amb perspectiva de gènere i suport específic als grups emergents.

153 • Redefinir el ParcBit com a node públic d'innovació aplicada i sobirania tecnològica, amb especialització sectorial clara, laboratoris compartits, incubació d'empreses de base tecnològica i presència estructural de la UIB i dels centres de recerca. Dotar els centres Bit de Menorca i Eivissa d'equips tècnics que acompanyin les pimes i les cooperatives locals en els processos d'innovació, generant ocupació qualificada i arrelada a cada illa.

154 • Fomentar els estudis universitaris i donar suport als grups de recerca de la Universitat de les Illes Balears (UIB) i d'altres centres de recerca de les Illes Balears en l'àmbit de l'aigua: tant en el coneixement bàsic del cicle hidrològic i dels aqüífers de les Illes com en el coneixement aplicat per desenvolupar noves tecnologies de l'aigua per al sector turístic i per a altres sectors econòmics, i en la formació de nous professionals especialitzats.

155 • La creació d'un programa de Recerca per a les Polítiques Públiques, amb la UIB i els centres públics de recerca, que financi l'avaluació independent del procés de transició, i mecanismes de proves pilot per testar mesures abans d'aplicar-les a gran escala.

156 Aprovar un Pla d'Estabilització i Retorn del Talent Investigador.

157 Reforçar la transferència del coneixement amb:

158 – xecs d'innovació per a pimes, microempreses i entitats d'economia social;

159 – un centre tecnològic en àmbits estratègics;

160 – un programa de foment de la recerca per a Menorca, Eivissa i Formentera, dissenyat amb els consells insulars.

161 ## 3.6. Millorar les condicions de vida de la majoria de la població.

162 • Cal garantir drets laborals,salaris dignes, regularització quan sigui necessària i responsabilitat pública en la provisió de cures.

163 • Aconseguir que la negociació col·lectiva tingui present el salari de referència que cobreixi a les persones assalariades les necessitats vitals derivades del cost de vida de les Illes Balears.

164 • Apropar les pensions més baixes al salari mínim interprofesional de referència a Les Illes.

165 • Reduir la jornada laboral a 35h i posteriorment arribar a les 30h sense reducció salarial. Facilitar amb aquesta mesura el repartiment del treball, la conciliació familiar i la millora de la qualitat de vida.

166 • Estendre les mesures de millora de les condicions de vida al treball dels autònoms i del sector agrari, que en bona part és treball per compte propi i no queda cobert per la negociació col·lectiva ni pel salari de referència.

167 • Millorar la qualitat del treball, reduint la temporalitat, eliminant la bretxa de gènere, la disminució de la sinistralitat laboral que va molt lligada a la precarietat, l'excés d'hores de feina, la falta de qualificació i la manca de polítiques preventives a moltes empreses, reconeixement de les malalties professionals, participació dels treballadors.

168 • Avaluar els costos de transició del canvi de model en el món laboral. Els costos socials de la transició han de ser assumits col·lectivament i no traslladats als treballadors o a les llars més vulnerables. Els recursos públics han de garantir els processos de reconversió, manteniment d'ingressos, formació, reducció de jornada i canvi d'activitat.. la reducció de la dependència turística no pot significar simplement substituir unes ocupacions precàries per unes altres ni desplaçar les persones treballadores més vulnerabilitzades cap als sectors de cures, serveis domèstics o altres activitats poc reconegudes. La transició laboral ha de garantir drets, salaris dignes, estabilitat, reconeixement professional i participació efectiva de les persones treballadores, independentment del seu origen o situació administrativa.

169 • La Renda Bàsica Universal pot ser una eina molt potent per acarar els costos de transició del canvi de model, per combatre les desigualtats socials i que no hi hagi persones i llars en situació de pobresa extrema o de pobresa relativa. Aquesta proposta és quelcom més que una mesura de protecció social. Implica un concepte de dret reconegut a la subsistència material de cada persona, una forta incidència en les regles del joc del mercat laboral, un finançament que pressuposa una profunda reforma fiscal de contingut progressiu. Segurament la seva implementació no es pot fer únicament a l'àmbit autonòmic actual. Però pot ser un horitzó que faci augmentar els recursos dels ajuts socials condicionats, que actualment no cobreixen les necessitats de totes les persones necessitades.

170 • Reduir les taxes de les persones i les llars, en situació de pobresa extrema i de pobresa relativa.

171 • Desenvolupar una xarxa d'espais públics segurs, accessibles i adaptats als efectes del canvi climàtic. Aquesta actuació inclourà la renovació de parcs i zones infantils amb criteris de sostenibilitat, la incorporació d'arbres i zones d'ombra, la creació d'itineraris segurs per anar a peu o en bicicleta als centres educatius i equipaments, i la implantació d'espais de trobada i joc inclusius.

172 ## 3.7. Actuar en la millora del medi ambient.

173 La dinàmica actual de l'economia capitalista, considera els límits ecològics com una "externalitat". Una transició ecosocial els considera el marc que haurien de definir totes les polítiques econòmiques i socials. En aquesta dialèctica de correlació de forces desfavorable, cal situar la lluita pels objectius concrets en cada tema mediambiental, com una via per avançar cap a l'objectiu estratègic central de una transició ecosocial justa.

174 • Aconseguir la reducció dels impactes negatius reflectits a l'Índex Sintètic Mediambiental elaborat pel Consell Econòmic Social de les Illes Balears, i augmentar la qualitat global de la realitat mediambiental de la nostra comunitat autònoma. La transició del model productiu no s'ha de limitar a reduir les externalitats negatives, sinó que ha d'incorporar objectius mesurables de regeneració del capital natural, social i territorial de les Illes Balears.

175 • Fer una política integral de foment del transport públic i de reducció de la contaminació produïda pel vehicle privat. La política de mobilitat ha de prioritzar la reducció de la necessitat de desplaçament i la reducció del vehicle privat. L'electrificació del parc mòbil pot formar part de la transició, però no pot substituir les polítiques de proximitat, transport col·lectiu, ferrocarril, bicicleta i mobilitat a peu.

176 • Aconseguir introduir la visió i la cultura del cicle integral de l'aigua en el conjunt de les administracions públiques i les entitats socials començant per complir el Pla Hidrològic vigent, el programa de mesures del qual presenta un grau d'execució molt baix. La planificació de l'aigua ha de partir de la disponibilitat futura prevista en escenaris de canvi climàtic i no de la demanda actual. Cal prioritzar usos essencials, ecosistemes, agricultura i consum domèstic i reduir estructuralment les demandes associades a activitats intensives.

177 • Compliment dels objectius europeus de l'Agenda 2030 i desenvolupament de la llei de Canvi Climàtic, llei de Residus, i altres lleis i propostes revertides per l'actual govern, així com l'elaboració d'una llei balear de l'aigua que ordeni el cicle integral de l'aigua, reconegui el dret humà a l'aigua i al sanejament, clarifiqui les competències entre el Govern, els consells insulars i els ajuntaments, i en reguli la participació, la transparència i el finançament. Les obligacions derivades de les diferents normatives climàtiques, ambientals i de residus s'han d'integrar en una política transversal de transició ecosocial, amb objectius vinculants, calendari, pressupost i mecanismes de seguiment.

178 • Reduir les emissions de CO_2 a les Illes Balears, al 40% en deu anys. Revisar periòdicament els objectius en funció de l'evolució científica i dels pressuposts de carboni disponibles.

179 • Produir el 50% d'energies renovables a la nostra comunitat autònoma en deu anys. Les noves instal.lacions han de respectar els límits territorials i ecològics i prioritzar fòrmules públiques, comunitàries, cooperatives i sistemes distribuïts.

180 • Reduir el consum elèctric a les Illes Balears un 20% en deu anys.

181 • Reduir les pèrdues de les xarxes urbanes d'abastament per davall del 17 % a tots els municipis, tal com fixa el Pla Hidrològic per al 2027.

182 • Incrementar l'aprofitament de l'aigua regenerada.

183 • Garantir aigua apta per al consum a totes les zones d'abastament, actuant sobre l'origen de la contaminació dels aqüífers (nitrats i intrusió salina).

184 • Accelerar la renovació de les depuradores d'aigües residuals.

185 • Augment del reciclatge de residus fins al 50% del volum total en deu anys

186 • Reducció del volum de residus del 10% en deu anys

187 • Augment de les zones protegides terrestres del 10%. Aquest augment s'ha de fer reconeixent l'agricultura i la ramaderia extensives com a eina de gestió del territori protegit, i no com una activitat simplement tolerada dins el perímetre.

188 • Augment de les zones protegides marines del 25%.

189 • Augmentar la protecció dels espais terrestres i marins i, simultàniament, desenvolupar polítiques de restauració ecològica, connectivitat, recuperació de sòls, zones humides, boscos, sistemes agroecològics i ecosistemes marins. Els ecosistemes s'han de considerar també infraestructures essencials d'adaptació i resiliència. Són la base del sosteniment vital i en som absolutament dependents.

190 • Assolir el 40% de la superfície agrària útil en producció ecològica certificada l'any 2035.

191 • Reduir un 50% la contaminació per l'ús de plaguicides de síntesi l'any 2035.

192 • Crear una xarxa de refugis climàtics distribuïts estratègicament en nuclis urbans i espais públics de Mallorca, amb l'objectiu de reduir els efectes de les altes temperatures, millorar el confort ambiental de la població i incrementar la resiliència davant els episodis de calor extrema associats al canvi climàtic.

193 ### 3.8. Avançar en la igualtat de gènere.

La necessitat de l'enfocament transversal és fonamental per fer avançar les polítiques d'igualtat de gènere. El fet que dintre el que es considera «economia productiva» no hi figura el treball domèstic, les cures familiars i les tasques reproductives, invisibilitza unes activitats essencials pel cicle de la vida i que recauen molt majoritàriament en les dones. Un pla de transició ha de tenir presents aquestes realitats i promoure mesures que avancin cap a una desitjable i real igualtat de gènere. Es podria treballar en:

194 • Crear un marc estadístic que analitzi la realitat de les dones a les Illes Balears en el terreny laboral, en les feines de cures, en els llocs de responsabilitat i quadres directius, en la discriminació social, riscs de violència de gènere, identificació de discursos d'odi, treballs domèstics, bretxes salarials i de pensions, participació política, autonomia econòmica, i les que reclamin els moviments feministes.

195 • Garantir igualtat salarial i reduir les bretxes de gènere també en pensions, jornada, estabilitat, responsabilitats i accés als espais de decisió.

196 • Aflorar l'economia sumergida de cures i més suport monetari i reconeixement social a les tasques reproductives. Reconèixer socialment i redistribuir el treball de cures, garantint-ne la corresponsabilitat entre gèneres, administracions, comunitats i mercat. Han de ser ocupacions dignes, estables i adequadament remunerades. La resposta no ha de consistir únicament a convertir les cures en una nova activitat de mercat, sinó també a reforçar sistemes públics i comunitaris de cura.

197 • Incorporar la perspectiva feminista i la visió transversal de gènere al conjunt de la planificació estratègica del Pla de transició.

198

- Reforçar els serveis públics de cures i les xarxes comunitàries d'ajuda mútua i autoorganització. Aquestes xarxes han de ser considerades una infraestructura social fonamental per a l'adaptació i la resiliència davant situacions de crisi. Les xarxes comunitàries de cures i suport mutu han de reconèixer les xarxes ja existents i evitar apropiacions institucionals o mercantils de formes d'organització construïdes per les pròpies comunitats. La política pública ha de donar recursos i drets a aquestes xarxes sense convertir-les en una substitució barata dels serveis públics ni carregar sobre les comunitats la responsabilitat de resoldre mancances estructurals.

4
PODEM FINANÇAR UNA TRANSICIÓ JUSTA?

199 Òbviament, un Pla estratègic de transició de canvi de model, ha d'anar acompanyat del finançament necessari per fer-lo viable. Si partim de la precarietat actual de finançament de la nostra autonomia, observem que sobre un pressupost anual l'any 2025 de 7.469,1 milions d'euros, la despesa corrent per pagar personal, manteniment d'instal·lacions i serveis, pagaments de proveïdors, etc., era de 5.474 milions d'euros. 868,6 milions d'euros es paguen en interessos i amortització de deute públic. I el marge d'inversions reals tan sols és de 272,7 milions d'euros, mentre es destina a transferències de capital 816,2 milions d'euros, que es destinen majoritàriament al finançament dels quatre consells insulars.

200 Els ingressos corrents provenen majoritàriament del 50% de l'IRPF recaptat a les Illes Balears, el mateix del teòric 50% de l'IVA, i a més d'altres imposts. Són 5.608,6 milions d'euros i els recursos amb endeutament extern són de 1.215,1 euros. L'impost de Turisme Sostenible (ITS) sols suposa entorn de 149 milions d'euros. Cal llevar la il·lusió que l'ITS és la vareta màgica que aportarà els cabals per a qualsevol política. Aquest impost és una excel·lent eina que ha de complir la seva original funció finalista mediambiental. Però mai pot tenir la missió de tapar forats pressupostaris per a desenvolupar altres polítiques.

201 Amb els marges pressupostaris actuals, ja és difícil mantenir els actuals serveis autonòmics. Caldria fins i tot ampliar el finançament ordinari de la comunitat, per a millorar la qualitat d'aquests serveis, a més d'una política que els vulgui potenciar i no degradar-los, per facilitar la seva privatització. Per tant, s'hauria de cercar un increment de recursos addicionals per a finançar el pla de transició. Aportem algunes propostes:

202 4.1. Recursos des de les Illes Balears.

203 • Augmentar un 150% l'impost sobre estades turístiques i turisme sostenible. Suposarien 220 milions d'euros.

204 • Recuperar l'antic impost de successions i rendiments del patrimoni. Suposarien 37 milions d'euros.

205 • Si es pogués implementar un impost sobre la riquesa de les grans fortunes de les Illes Balears es podrien recaptar 325 milions d'euros.

206 • Modernitzar el cànon de sanejament cap a un cànon de l'aigua que financi els objectius de la planificació hidrològica en el conjunt del cicle de l'aigua (abastament en alta, sanejament, depuració i reutilització), a l'estil del cànon de l'aigua de Catalunya; amb una progressivitat que s'estengui també als grans consumidors no domèstics, i amb la destinació íntegra i finalista de la recaptació a aquests objectius.

207 • Fer complir l'article 44 de la Normativa del Pla Hidrològic 2022-2027, segons el qual abans de 2027 tots els municipis han de tenir aprovades taxes o tarifes progressives que penalitzin els grans consumidors i que repercuteixin el cost dels serveis de l'aigua, inclosos el manteniment i la reposició de les infraestructures i els costos ambientals, i destinar-ne els ingressos a la millora de les xarxes municipals d'abastament i sanejament. Aquesta progressivitat ha d'anar acompanyada de tarifes socials que garanteixin l'accés a l'aigua de les llars vulnerables.

208 • Destinar un 30% de les inversions reals del pressupost ordinari de la comunitat autònoma serien 82 milions d'euros.

209 • Un impost als cotxes de lloguer podria generar 40 milions d'euros En total podrien ser 744 milions d'euros anuals.

210 ## 4.2. Recursos a negociar des de l'estat.

211 • Si augmentés la part de recaptació de l'IRPF i de l'IVA proposat per l'estat per a l'any 2027, suposarien 400 milions addicionals.

212 • Negociar augmentar el fons d'insularitat en 20 milions anuals

213 • Orientar una part de les inversions dels pressupostos generals de l'Estat, cap als objectius del Pla de transició i que la resta no entri en contradicció amb els objectius del Pla

214 • Establir mecanismes de convenis, com per exemple, per millorar el transport públic i mantenir o augmentar, la xarxa ferroviària

215 • Condonació de part del deute autonòmic per part de l'estat. El deute autonòmic actual és de 8.426 milions d'euros (el 18,8% del PIB illenc)

216 • Amb la millora dels límits de despesa i el relatiu baix percentatge d'endeutament respecte al PIB, el recurs a l'endeutament extern, podria ser una opció complementària, en què podria comptar un pla de transició, en funció de les prioritats o urgències que democràticament s'acordessin

217 • Millorar el sistema de finançament autonòmic tenint en compte que les Balears és ja la comunitat autònoma que més contribueix a finançar el dèficit de la Seguretat Social (contribueix 25 punts sobre la mitjana i rep 14 punts per sota de la mitjana).

218 • Negociar la revisió de la Reserva per a Inversions a les Illes Balears (RIIB) perquè prioritzi les inversions en R+D+I, digitalització avançada i transició ecològica, i no les que reforcen el model turístic actual.

219 ## 4.3. Recursos a negociar amb la UE.

220 • A partir del disseny del Pla estratègic de la transició, i de la identificació dels objectius mediambientals a aconseguir, participar en els projectes d'inversions previstos en l'Agenda Verda Europea i en els programes europeus de recerca i innovació (Horitzó Europa i FEDER, en el marc de l'estratègia d'especialització intel·ligent RIS3), cal afegir un programa d'internacionalització que reforci les oficines de projectes europeus de la UIB i dels centres de recerca. Incorporar la Política Agrària Comuna al full de ruta de la transició. Cal reclamar el reconeixement de la insularitat com a criteri específic en el repartiment del ajuts.

221 • Aprofitar l'actual estructura autonòmica de l'oficina d'inversions estratègiques, per ajudar a trobar recursos europeus a les mateixes administracions i a les entitats de la societat civil.

222 • Desvelar que les dades de la riquesa global de les Illes Balears, no poden emmascarar el seu mal repartiment i l'agreujament continuat de les inequitats socials.

223 ## 4.4. Creació d'un Fons d'Inversió per a la transició.

224 Amb el marge d'endeutament que té la comunitat autònoma, i a més amb la condonació àmplia del deute per part de l'estat, es podria crear un Fons Públic d'Inversió per a la Transició Ecosocial què permetés participar els petits estalviadors, les empreses i les entitats financeres, en la construcció del procés de transició. El Fons ha de prioritzar projectes públics, cooperatius, socials i comunitaris vinculats a l'habitatge, cures, energia, alimentació, aigua, rehabilitació, mobilitat, restauració ecològica i adaptació climàtica. Al mateix temps seria un catalitzador de la mobilització ciutadana per ajudar a avançar cap un país millor.

225 ## 4.5. Quins serien els costos de la transició?

226 Una possible hipòtesi de treball, entre moltes altres, podria ser estimar el cost de reduir un 0,5% anual el percentatge del turisme en el PIB actual, que serien uns 147 milions d'euros anuals. Compensar aquesta baixada amb un 1,5% de creixement anual del PIB en altres sectors, serien 11 milions més d'aportació del sector primari, 29,6 milions del sector secundari, 59,6 milions del sector de la construcció no extensiu, 161 milions dels serveis privats no directament turístics ni immobiliaris, 177 milions del sector públic. Els altres serveis es mantindrien la seva proporció actual del PIB. Els costos monetaris d'aquesta simulació serien de 279 milions d'euros anuals.

227 Aquestes dades orientatives, tan sols és un exercici monetari per mostrar la interrelació de factors a tenir present en un procés global de planificació estratègica. L'ambició més gran d'objectius i terminis, s'han de poder avaluar amb els recursos necessaris, les polítiques a implementar i amb la complicitat i l'esforç social que s'ha d'aconseguir del sector privat i del conjunt de la ciutadania.

228 També caldrà valorar els costos socials i mediambientals, que caldrà incorporar al conjunt de la planificació de la transició. A més disponibilitat pressupostària, major capacitat per a corregir les desigualtats i els efectes negatius més immediats que podrien sorgir.

229 La transició haurà d'incorporar també les necessitats de lleure, descans, cultura, natura i socialització de la població resident. Les polítiques públiques afavoriran un sistema de lleure de proximitat accessible, inclusiu i distribuït territorialment, reforçant els espais públics, naturals, culturals i recreatius d'ús quotidià i evitant que la seva transformació en producte turístic en dificulti l'accés a la població local. Les polítiques de lleure i turisme de proximitat prioritzaran l'accés per damunt de la promoció: transport públic, espais naturals i culturals accessibles, xarxes de camins públics, patrimoni obert i oferta recreativa assequible.

230 La proximitat no es considerarà per si mateixa un criteri de sostenibilitat ni s'utilitzarà com una nova marca de promoció si això comporta mercantilització, saturació o pèrdua d'accés per a la població resident. La redistribució territorial de la demanda no podrà consistir simplement a traslladar la pressió des de zones turístiques saturades cap a espais rurals, naturals o municipis amb menor capacitat d'absorció.

231 Hi ha capacitat de marge per finançar un Pla de transició. El que queda clar és que caldrà ajustar la major o menor ambició del Pla, a la possibilitat d'accedir a recursos per a finançar-lo. També dependrà de la voluntat política dels governants i del seu valor per implementar-lo. I especialment, del suport actiu i participatiu de la ciutadania, que ha de sentir-se i ser, la principal protagonista d'aquest projecte col·lectiu.

5
A TÍTOL DE CONCLUSIÓ

Foto: Ignacio Serra Gaytàn de Ayala. Cedida per al certamen MARE de la Fundació Marilles.

232 Creiem del tot necessari dissenyar les primeres mesures per posar en marxa una visió integral d'un Pla de Transició Ecosocial del actual model productiu. Aquest document pretén ser una eina per facilitar un debat de com començar a fer-ho. El tercer Congrés del Fòrum tancarà formalment una proposta de transició, per a debatre amb els partits polítics i amb altres entitats. Convidem les forces polítiques a què vegin com imprescindible aquesta transició. Que s'ho creguin. I què ho vulguin liderar. Proclamem la nostra predisposició a no defallir en la reivindicació del caràcter democràtic i participatiu que ha de tenir aquesta transició.

233 Acceptem el lideratge de les administracions públiques, però la transició serà participativa o no serà. No volem, ni serem, convidats de pedra. Ni acceptarem canals de participació que porten a una via morta, o a insubstancials taules de diàleg sense cap poder real d'intervenció, ni de decisió. La transició ha de tenir un caràcter profundament democràtic. No és suficient convocar la ciutadania per validar decisions ja preses. Les persones, les organitzacions socials, les comunitats, els treballadors, les cooperatives i les entitats han de disposar de capacitat real de decisió, accés a la informació, recursos per participar, mecanismes de codecisió i capacitat d'iniciativa.

234 La democràcia és també una infraestructura de resiliència: una societat organitzada, amb vincles comunitaris i capacitat de decisió, està millor preparada per afrontar situacions de crisi i transformació. Seguim oberts al diàleg i a la negociació. Però ja hi ha massa llums vermelles d'alerta a la nostra societat. Cal aportar solucions com més aviat millor. El futur del nostre país està en joc.

235 Mallorca, octubre de 2026.

BIBLIOGRAFIA

236 Alenyà, M.; Navinés, F. *L'economia balear: 1970-2010.* Llibres de l'Institut Balear d'Economia, n.7. Govern de les Illes Balears.

237 Arcarons, J. *Pobresa, desigualtat, renda i riquesa a les Illes Balears. Estudi de la viabilitat d'una Renda Bàsica Universal*. 2023.

238 ATTAC. *Propostes per a la transició ecosocial*. Attac Mallorca 2026

239 Calvo Cubero, Juan; Duran Bello, Enya. *Informe de l'aigua de les Illes Balears 2025*. Eivissa: Aliança per l'Aigua. Observatori de l'Aigua de les Illes Balears, 2026.

240 Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. *Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó (H2030)*. 2019.

241 Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. *Memòria del CES sobre l'economia, el t.reball i la societat de les Illes Balears, diversos anys*.

242 CCOO. *Propostes de CCOO per incloure al Pla d'Ocupació 2026-2028.*

243 CCOO i Fundació Intercoopera. *Salari Balear de Referència. Una aproximació insularitzada*. 2026.

244 CCOO. *Dictamen sobre l'actualització del salari de referència de les Illes Balears 2025*.

245 CCOO. *Resum de les propostes de CCOO al Pacte de Sostenibilitat*. Any 2026

246 Col·lectiu Alternatives. *Per una sortida sostenible, justa i progressista a la crisi*, juny 2020

247 Fòrum de la Societat Civil. *Quin és el turisme què volem? Document d'aportacions i esmenes del Primer Congrés de Turisme de la Societat Civil*. 26 de juny de 2024

248 Fòrum de la Societat Civil. *Quin és l'habitatge què volem? Document final de propostes. Segon Congrés de la Societat Civil*. 20 de juny del 2025.

249 GOB. *Impactes sobre el treball de la transició ecosocial a les Illes Balears. Una proposta decreixentista*, novembre 2025

250 Govern de les Illes Balears. *Pla de Ciència, Tecnologia, Innovació i Emprenedoria (2013-2017)*. 2013.

251 Govern de les Illes Balears. *Pla Hidrològic de la Demarcació Hidrogràfica de les Illes Balears 2022-2027 (Reial decret 49/2023)*.

252 Govern de les Illes Balears. *Documents inicials del Pla Hidrològic de les Illes Balears 2028-2033*.

253 Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE). *El comportamiento de la productividad en España (1995-2022)*. Informe OPCE, diciembre, 2023.

254 L'Altra mirada núm. 110 desembre 2024. *Transitar cap a on? Urgeix transformar el model econòmic.*

255 Manera, C; Navinés, F. *La indústria invisible, 1950-2016. El desenvolupament del turisme a l'economia balear*. Lleonard Muntaner, Editor. 2018.

256 Manera, C. Navinés, F. Franconetti, J. Quetglas, M i Pérez-Montiel, J.A. *Regional Outlook on Labour Productivity in Spain, 2000-2022*. Documento Ocasional n. 2605 del Banc d'Espanya. 2026.

257 Memoria CES IB 2024, capítol 11, *L'estat del medi ambient a partir de l'indicador sintètic mediambiental*, Martí Llobera O Brien. https://memoriacesib.es/2024/wp-content/uploads/CAP-I_11.pdf

258 MÉS per Mallorca. *Un full de ruta per a transitar cap a un model productiu més sostenible*. Document aprovat pel Consell Polític el 16 d'octubre de 2025.

259 Monar Rubia, Fernando. *La evaluación de políticas públicas y la participación de la ciudadania*. La experiencia del Foro de la Ciudadania de les Illes Balears setembre de 2018

260 Nou Atlas de la Riquesa a Espanya, 2026 (OPCE_Rastreador_T1_2026.pdf).

261 OCB. *Proposta de l'Obra Cultural Balear relativa a la sostenibilitat lingüística i cultural*, octubre 2024.

262 OCDE (2020). *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave*. París: OECD Publishing.

III CONGRÉS
DE LA **SOCIETAT CIVIL**
DIVERSIFICACIÓ

www.forumsocietatcivil.org

info@forumsocietatcivil.org